

CONEIXEMENT I ACTITUDS DE LA POBLACIÓ DE CATALUNYA SOBRE LA SOLIDARITAT AMB EL TERCER MÓN

L'abril del 1988 s'ha fet un estudi sobre el coneixement, la imatge i les actituds de l'ajuda al Tercer Món entre la població d'Espanya. Encarregat per la Coordinadora de les Organitzacions no Governamentals (ONGS), va ser realitzat per Riddel Invest S.A. Ara ja tenim els resultats en un volum de 151 pàgs. Són uns resultats molt interessants i crec que serà d'utilitat la divulgació i el comentari que de forma resumida presento aquí. En l'estudi s'han tingut en compte en molts aspectes les diferents comunitats autonòmiques. Això permet enfocar aquest comentari fixant-nos directament en la població catalana.

A Catalunya van intervenir en la part d'anàlisi qualitativa de l'estudi tres grups de discussió a Barcelona (juntament amb tres grups a Madrid i tres a Sevilla). Un grup era de joves de 18 a 25 anys de sectors socials diferents, l'altre de dones de més de 25 anys de nivell social popular, el tercer d'homes i dones de més de 25 anys de classe mitjana i alta. També en la part d'anàlisi quantitativa van respondre a Catalunya 204 persones (juntament amb 998 dels altres pobles d'Espanya). 74 de Barcelona, 18 de Borgues Blanques, 14 de Tarragona, Lleida, Girona i Vendrell respectivament, 12 d'Esplugues, 8 de l'Hospitalet de Llobregat, de Torredembarra i de La Garriga, 7 de St. Feliu de Guíxols i de Sant Adrià.

Llúnyania i distanciament

En la població de Catalunya hi ha un sentiment de distància, una sensació de llúnyania respecte als problemes dels països del Tercer Món. Per a molta gent mirar més enllà de la pròpia terra i de la pròpia gent és una cosa de més a més. El lògic és ocupar-se dels problemes de la nostra societat, on precisament en tenim molts i importants. Això és pràctic i útil. En canvi es veu de molt poca utilitat preocupar-se dels problemes que tenim lluny i pot ser considerat com una evasió dels propis deures nacionals.

Segons els resultats de l'enquesta hi ha cinc problemes que són abans de la cooperació amb el TM. El primer és la lluita contra l'atur amb un 83 %, i després segueixen la lluita contra el tràfic de drogues (80 %), la lluita contra el terrorisme (78 %), la protecció del medi ambient i l'ajuda als sectors pobres i marginats de la nostra societat (68 %).⁽¹⁾

Respecte al grau de preocupació, hi ha un 49,2 % a qui preocupa molt l'ajuda al TM i a l'hora un 33,7 % a qui li preocupa normalment. És a dir, que un 82,9 % té una preocupació positiva pel TM. Comparativament, mentre a Catalunya és un 49,2 % qui està molt preocupat, a València és un 73 %, a Galícia un 79 %, a Madrid un 66 %, al País Basc un 55,6 %.

L'opinió que hem de dedicar-nos menys al TM i concentrar-nos primer en la lluita contra la pobresa en el nostre país, la té un 23 % a Catalunya, mentre a Europa és un 24 % i a Espanya un 31,5 %.

L'adjectiu «tercermundista» s'ha posat de moda per a remarcar les distàncies que pretenem marcar entre nosaltres i els pobles del Tercer Món. Aquest adjectiu expressa trets pejoratius i d'inferioritat: ignorància, incultura, mala organització, retard en el progrés. A través de les notícies, les imatges i els comentaris alimentem una visió negativa d'aquests pobles: no ens poden aportar res, no són actius i esforçats com nosaltres, sinó masses passives, incapaces de tirar endavant per culpa de la seva manera de ser primitiva, de la seva excessiva natalitat, de les lluites entre ells mateixos, de les corrupcions econòmiques i polítiques. Si s'esforcessin i lluitessin com nosaltres, si canviessin la seva mentalitat no els passaria tot això.

No tenim prou interès per captar els seus valors culturals, de treball, d'art de la mateixa tècnica en alguns aspectes, només ens fixem en les aparences exòtiques per a nosaltres. Creiem que tenim la pauta del que és raonable, culte, civilitzat en contraposició a ells.

En l'enquesta, un 54 % es mostra d'acord (25 % totalment i 34 % força) que

aquests pobles estan endarrerits perquè tenen una natalitat molt elevada i una població massa nombrosa. També que el retard és degut al clima advers, ho creu un 43 %, mentre que ho rebutja un 33 %.

L'opinió de la dominació establerta

També moltes persones en la nostra societat consideren aquests pobles com a víctimes de l'explotació del capital i dels poders mundials. A primera vista aquest sentiment sembla contrari al de llúnyania i incomprensió del punt anterior. A nivell popular és molt present en la nostra societat la convicció que l'imperialisme procura que el Tercer Món continuï sent el Tercer Món i no pugui valdre's per si mateix. La dominació dels poderosos impedeix el desenvolupament. Però aquesta convicció sovint és viscuda de forma fatalista, és a dir, com un motiu més per demostrar que no ens hem de preocupar pel TM. No podem fer res, tots estem dominats pels dominadors, està muntat així. És inútil pensar en programes de desenvolupament, en cooperacions per avançar junts amb els pobles del TM i també d'aquesta manera ens oblidem de qüestionar-nos si nosaltres, el nostre poble, les nostres forces socials, polítiques, econòmiques, són explotadores del TM o col·laboren a aquesta explotació. Per això sovint aquesta opinió de la dominació establerta, en si mateixa dinàmica i prometedora d'accions d'alliberament i fraternitat universal activa, cau en el pou de la resignació i del rentament de mans i justificació dels egoïsmes i conformismes de la gent d'una Catalunya europea.

En l'enquesta, un 40 % es mostra molt d'acord i un 29 % força d'acord en que els països capitalistes són explotadors del TM i bloquegen les seves possibilitats de desenvolupament. També un 48 % creu que la causa de la pobresa del TM prové en gran mesura del passat colonial.

Sobre el futur del TM es nota molt pesimismo i poques esperances. La majo-

ria opina que la fam no minvarà (60 %), ni tampoc les diferències de nivell de vida entre els pobles pobres i els rics (65 %). Un 36 % rebutja la hipòtesi que el progrés de la ciència i la tècnica contribuiran a millorar la situació dels països del TM, però un 47 % sí que ho creu.

Deficiències en la cultura de la solidaritat internacional

En la població de Catalunya apareixen deficiències notables d'informació i coneixement de les formes de cooperació, en els problemes d'interdependència Nord-Sud, respecte a les organitzacions dedicades al TM., etc... A nivell d'opinions generals tothom responia a l'enquesta, en canvi a l'hora de tractar sobre punts concrets o realitats pràctiques, es noten moltes vacil·lacions, dificultats i desconeixement; així ens ho constaten els autors de l'estudi.

En l'enquesta, un 61 % s'adhereix a l'opinió que el deute extern del TM és culpa dels governants d'aquests països que han malgastat els préstecs rebuts. Només un 20 % rebutja aquest plantejament. El 36 % no creu que l'atur augmenti a Catalunya si el TM no pot comprar part del que fabriquem a Catalunya, i un 23 % no sap que respondre. Un 41 % pensa que efectivament augmentarà més l'atur aquí, si el TM no pot comprar. Un 25 % no creu que la nostra economia necessiti com a clients els països del TM ni que les seves matèries ens siguin vitals. Un 17 i un 19 % respectivament no saben que contestar. Només el 58 % té clar que necessitem els països del TM com a clients i només el 56 % té clar que les seves primeres matèries ens són vitals.

Sobre qui fa la cooperació amb el TM també són fluixes les respostes. Un 75 % cita les organitzacions internacionals, un 70 % el govern espanyol, un 66 % la Comunitat europea, un 53 % les organitzacions no governamentals (ONGS). La valoració que fan de la coo-

peració dona el primer lloc als organismes internacionals (47 %) i a distància venen la Comunitat europea (14 %), les ONGS (10 %), el govern (8 %). A Europa es dona molt més importància a l'ajuda oficial de l'Estat que ocupa el primer lloc i a les ONG que arriben a un 77 % com agents de la cooperació i a un 27 % de valoració útil.

També es veu que es té un coneixement molt escàs de les organitzacions no governamentals, a través de la pregunta de l'enquesta que demanava quines ONG es coneixien. Un 23 % no en cita cap. Les més citades no són pas aquelles que estan dedicades específicament a l'ajuda al desenvolupament del TM, sinó Càritas (42 %) i La Creu Roja (38 %), a distància segueix Mans Unides (17 %) i Unicef (13 %) que és un organisme internacional de Nacions Unides, més que no pas ONG. Després són esmentades 25 ONG que van d'un exigu 3,7 % al 0,1 %.

El fet que, per un gran nombre de la població, no s'hagi captat una sèrie d'aspectes de la cultura de la solidaritat internacional, es pot atribuir a que habitualment no es té un interès i una receptivitat apropiada i rellisca molt la informació del TM si no són qüestions tractades amb sensacionalisme o emergències. Però a la vegada és molt explicable per la situació actual de la cultura de la solidaritat amb el TM a Catalunya, en comparació amb els països d'Europa que porten molts anys d'experiència de cooperació i d'educació al desenvolupament. Entre nosaltres manca recolzament institucional a les organitzacions dedicades, no hi ha llei de cooperació ni estatut del cooperant, l'interès de les forces econòmiques, polítiques i socials no és suficient encara, l'educació al desenvolupament no està prou arrelada als plans de formació.

Recels generals davant de la pràctica de la cooperació

La pràctica de la cooperació rep en l'enquesta un recolzament suficient, pe-

rò que podem considerar excessivament discret si tenim en compte el poc que s'ha fet a Catalunya i a Espanya en aquest aspecte, tant el l'àmbit oficial com en el privat. Un 39,8 % es manifesta molt a favor d'ajudar el TM i un 49,7 % a favor, d'alguna manera, mentre que estan un xic en contra el 3,5 % i molt en contra el 1,5 %. Un 5,5 % es mostra despreocupat. Són proporcions semblants a les d'Europa. La proporció global d'Espanya és més alta: 61 % molt a favor, 31 % d'alguna manera a favor.

En el tema de la pràctica de la cooperació, el percentatge més alt de respostes el recullen les crítiques: que hi ha gent que s'aprofita de les ajudes i són els qui menys ho necessiten (86 %), que trobin solucions els qui manen en aquests països (83 %), que gran part de l'ajuda no arriba als veritables destinataris (82 %), que de vegades l'ajuda no serveix per a les necessitats reals de la gent (71 %). Aquestes respostes manifesten els recels i desconfiances molt generalitzades que hi ha en la gran majoria de ciutadans i que certament no fan justícia a la pràctica normal de la cooperació per al desenvolupament, i especialment a la cooperació de les ONG.

Igualment l'avaluació de l'ajuda podem considerar-la prou negativa. Un 11 % diu que l'ajuda té resultats negatius, un 36 % que té pocs resultats. I un 38 % valora com a molt positius els resultats de l'ajuda al TM. En aquest punt a Espanya només és un 26 % qui valora la cooperació com a molt positiva. En l'exposició dels motius sobre l'ajuda, a Catalunya un 47 % opina que hem d'ajudar al TM perquè els necessitem per a continuar el nostre desenvolupament. A Europa un 20 % expressa aquest criteri i a Espanya en general un 14,3 %. En canvi l'opinió que hem d'ajudar el TM senzillament perquè són pobres i neces-

(1) Els problemes del TM reben un 64 % de respostes.

siten ajuda recull un 25 % de respostes. A Europa un 49 % i a Espanya en general un 51 %. Es pot discutir si les respostes catalanes són més egoistes, més realistes o equivalents des d'una forma més concreta i pràctica d'enfocar les coses, com pot veure's en la manera positiva de valorar la pràctica de la cooperació. Pot ser que una barreja d'elements positius i negatius, difícils de desitjar, sigui la interpretació més justa.

Tasca actual davant de les dificultats

Els punts tractats fins ara ens fan veure com és de difícil la tasca de solidaritat i de cooperació amb el TM. La llunyania i el distanciament en relació a la gent del TM, el fatalisme de la dominació establerta, les deficiències en la cultura de la solidaritat i els recels generals sobre la pràctica de la cooperació fan molt dura la tasca actual. Encara més, si com comenten els autors de l'estudi que estem analitzant, resulta que en les reunions i enquestes s'aprecia una gran seguretat en les pròpies opinions, que es tenen les idees molt definides, que es rebutgen els qüestionaments i no se sent la necessitat de més informació i aprofundiment. Els mateixos autors de l'estudi insinuen que, a través de les opinions sobre els temes del TM, cada u vol justificar la pròpia conducta personal i de grup en matèries econòmiques, professionals, socials...

Llavors ens pot semblar que només queda lloc per a una certa caritat que es dirigeixi purament al sentiment, per alleugerir el sofriment de nens i malalts, o socórrer els afectats per alguna emergència, accident o catàstrofe, però no per a una cooperació al desenvolupament del TM de forma constant i progressiva.

Hi ha, però, en la mateixa enquesta uns punts molt favorables a mantenir i augmentar la tasca de la cooperació i educació al desenvolupament. Un 47 % està disposat a dedicar part del temps a ajudar en alguna activitat a favor del

TM i un 48 % a donar diners (tercer lloc en donar temps i últim en donar diners entre 10 comunitats autònomes). Entre un 92 % i 82 % creuen que cal sensibilitzar la població, que els poders públics han de contribuir-hi, que s'ha de mentalitzar els polítics i els governants, que les organitzacions han d'intensificar la informació i les campanyes, que l'Església ha de tractar aquests problemes. És també molt important que un 80 % opini que aquest tema s'ha d'incloure en els programes d'EGB.

La tasca actual ha d'aplicar-se a un esforç constant d'informació i educació al desenvolupament que incideixi en les predisposicions del nostre poble. S'han de desfer les distàncies i fer més propers i comprensibles els pobles del TM amb la seva cultura, vitalitat, història, esforç de ser poble. No ens hauria de costar, com a poble petit i de difícil història, preferir la solidaritat amb els pobles del TM a l'imperialisme o distanciament.

S'han de satisfer els interrogants que moltes vegades té la gent entorn de la solidaritat i la cooperació: necessiten ajuda o s'arrepengen en l'ajuda? són responsables o no de la situació que pateixen? són competents les organitzacions i persones que es dediquen a la cooperació? pot haver-hi confiança en l'administració de l'ajuda? com es combaten les corrupcions? quin profit ens portarà a nosaltres la cooperació? com hi ha interdependència entre el Nord i el Sud?

Josep Hortet

*CIDOB. Agència de cooperació
Barcelona, novembre 1988*